

NASIL BİR MTA

Neşat KONAK*

GİRİŞ

MTA'nın geçmişten günümüze kadar yüklen-
diği misyon ve geleceğe yönelik orta ve uzun va-
deli plânlamaları ışığında belirleyebileceği araş-
tırma ve geliştirme stratejilerinin tartışmaya açıl-
ması amacıyla hazırlanan dilek ve temenni nite-
liğindeki bu metinde, belirlenen sorunlar aşağı-
daki gibi altı maddede özetlenmiştir.

1- MTA'nın tanıtımı amaçlı faaliyetlerin etkin
bir şekilde sürdürülmesi,

2- MTA'nın çalışmaları ülkemizin ihtiyaçları
ve gelişen yeni teknolojiler dikkate alınarak orta
ve uzun vadede yeniden planlanması,

3- Bu plânlamalar kapsamında hazırlanacak
projelerde, üniversiteler başta olmak üzere çeşitli
kurumlarla iş birliğine gidilmesi,

4- Uygulamaya yönelik meslek içi eğitime
önem verilmesi ve bu konuda üniversitelerden
destek istenmesi,

5- Programlanan, yapılmakta olan veya so-
nuçlandırılan çalışmalar hakkında kamuoyunun
bilgilendirilmesi ve ulaşılan bilimsel sonuçların
duyurulması için yayına hız verilmesi,

6- Çalışmalardan arzulanan verimin alınabil-
mesi için, çalışanların motivasyonunun sağlan-
ması.

Bu öneri paketindeki maddeler aşağıda sırası
ile detaylandırılmıştır.

1- Tanıtım faaliyetleri

1935 yılında, o günün koşullarına göre mo-
dern bir yasayla kurulan ve 70 yıldan beri faa-
liyetlerini başarılı bir şekilde sürdüren MTA, bu
süreçte jeolojik araştırmalar yaparak yer altı kay-

naklarının aranıp bulunması ve bunların ekono-
miye kazandırılması başta olmak üzere, yerbilim-
lerinin çeşitli disiplin dallarına yönelik araştırmal-
ara öncülük etmiş, zaman içinde yurt içinde ve
uluslararası alanda saygın bir yer kazanmıştır.
Bilindiği gibi bilimsel araştırmalar ileride yapıla-
cak yeni çalışmalara baz oluşturacağından, ilk a-
şamada fazla getirisi olmaması nedeniyle yararı
pek fazla anlaşılamaz; hatta gereksiz bile görü-
lebilir. MTA gibi araştırma kurumlarının, başta ül-
ke ekonomisine katkısı olmak üzere, diğer yarar-
larının anlatılmasında zorluklarla karşılaşması-
nın temel nedenlerinden biri, belki de bu olma-
lıdır. Örneğin Kuruluşumuzca uzun vadeli bir
plânlama ile yer altı kaynaklarının araştırılma-
sına yönelik yapılan ve 1/100.000, 1/250.000,
1/500.000 ve daha küçük ölçekli jeoloji harita-
larının bazını oluşturan 1/25.000 ölçekli detay
jeoloji haritaları yapılırken, zaman zaman eleştiri-
lere hedef olmuş, ancak söz konusu çalışmaların
tamamlanması ve ilk ürünlerin alınmaya başlan-
masıyla yapılan işin önemi daha iyi anlaşılmalı
başlanmıştır. Şu anda yapılmakta olan Türkiye
Heyelan Envanteri Haritası ve Türkiye Diri Fay
Haritasının hazırlanmasında yararlanılan ve iler-
ide yapılması düşünülen çeşitli fasiyes haritala-
rının da bazını oluşturacak çeşitli ölçekli bu har-
italar, aynı zamanda yer altı kaynaklarının aranıp
bulunmasında, kentleşme için yer seçiminde, çe-
şitli mühendislik yapılarının planlanmasında ve
gerçekleştirilmesinde, çevre sorunlarının çözü-
münde çok önemli bir başvuru kaynağı niteliğin-
dedir.

Kuruluşumuz, oldukça çeşitlilik sunan faali-
yetleri sırasında, bilim ve teknolojiye yeni ge-
lişmeleri günü gününe izleyebilmesi ve yeni tek-
nikleri uygulayabilmesi için, orta ve uzun vadeli
plânlamalarında meslek içi eğitime ayrı bir önem
vermektedir. İnsana yapılan yatırımın ilk aşama-
da yararı pek fazla görülme de, uzun vadede
çok ucuz, fakat getirisi en fazla yatırım olduğu
kabul edilmektedir. Bu nedenle MTA faaliyetlerini
sürdürürken, meslek içi eğitim dahil; arazi önce-
si, arazi dönemi ve çeşitli lâboratuvar teknikleri-
nin de uygulandığı arazi sonrası çalışmalarının
yapılmasında zamana, parasal kaynağa, belli bir

* Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Jeoloji Etütleri Dairesi Başkanlığı, Ankara

bilgi birikimine ve deneyime sahip uzman elemanlara ihtiyaç duyduğunu karar organlarına ve kamuoyuna anlaşılır bir dille anlatması gerekmektedir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, kuruluşundan bugüne kadar MTA'nın gerçekleştirdiği tüm bu faaliyetler süresince harcadığı toplam paranın, sadece keşfederek ekonomiye kazandırdığı metalik maden, endüstriyel ham madde, enerji ham madde vb. yer altı kaynaklarının parasal değeri yanında, ihmal edilebilecek oranda olduğu kolaylıkla görülebilir. Kamuoyu, çakılan tabelâlardan bir barajın DSİ, bir viyadüğün Karayolları ve şehir içindeki bir alt geçidin belediye tarafından yapıldığını kolaylıkla anlayabilmektedir. Ancak MTA, değeri parayla ölçülemeyecek özverili çalışmalarıyla ortaya koyduğu milyarlarca dolar değerindeki yer altı kaynaklarının gerçek sahibi olduğunu, elektrik üretilen bir linyit yatağını veya jeotermal potansiyeli hangi zor koşullarda ortaya koyduğunu, aynı kolaylıkta anlatamamaktadır. Arşivindeki 11.000'e ulaşan teknik raporla ve yaptığı çok sayıda yurt dışı ve yurt dışı yayınlara elde ettiği bilimsel sonuçları kamuoyuna duyurmasına rağmen, elde edilen bilimsel ve ekonomik kazanımların dar bir kesime hitap etmesi nedeniyle değeri tam olarak anlaşılammamaktadır. Bu durum araştırmacıların, dolayısıyla araştırma kurumlarının en büyük talihsizliği olmalıdır. Bu sorunu aşmanın yolu, kuşkusuz iyi ve sistemli bir tanıtım faaliyetinden geçer. Tanıtım faaliyetinde ise kişilerin değil, Kurumun tanıtımı esas alınmalıdır. Genel bir özeleştirme yapılacak olursa, Kuruluşumuzun 1980'li yıllardan sonra tanıtım konusunda iyi bir performans sergilediği söylenemez. Bunun temel nedeni, MTA'nın misyon ve vizyonunun iyi anlatılamaması, orta ve uzun vadeli plânlamalarını sağlıklı olarak yapamaması ve hedeflediği çalışmaları gerçekleştirmek için ana stratejisini belirleyememesidir.

Tanıtım sırasında MTA öncelikle;

a- Kuruluş amacını,

b- Yeni bilimsel ve teknik gelişmelere ve doğan gereksinimlere göre zorunlu olarak yaşadığı büyüme ve gelişme sürecini,

c- Kuruluşundan bugüne kadar hazırladığı orta ve uzun vadeli plânlamaların uygulanmasında vardığı sonuçları ve gösterdiği başarı oranını,

d- Bu çalışma sürecinde ortaya koyduğu bilimsel sonuçları, alt yapı hizmetleri ile ülke ekonomisine kazandırdığı yer altı kaynaklarının rezerv, tenor ve parasal değer olarak niteliğini ve niceliğini,

e- İleriye dönük yaptığı orta ve uzun vadeli plânlamalar ve bu plânlamaların sonucunda hedeflediği bilimsel ve ekonomik beklentilerini belli bir program çerçevesinde anlatmalıdır.

2- Çalışmaların geleceğe yönelik planlanması

Bilgi çağını yaşadığımız günümüzde, yeni bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile iletişimdeki olağanüstü kolaylıklar yeni çalışma ve araştırmalara yön vermekte, dolayısıyla araştırma anlayışı değişerek ve gelişerek sürmektedir. Bu süreçte giderek küçülen dünyamızda, ulusal ve uluslararası projelerle gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar bir yarış haline dönüşmektedir. Bu yarışta yer alabilmenin ve bu arenada var olabilmenin en akılcı yolu, yeni araştırma yöntemleri belirlemekten ve günün koşullarına uygun yeni bilim politikaları üretmekten geçer. Yani dünyada ki MTA eş değeri ve/veya benzeri kurumların uyguladığı yönetim anlayışları ve örgütlenme modelleri, çalışma ve araştırma yöntemleri, orta ve uzun vadeli plânlamalarını yaparken göz önünde bulundukları ölçütler, belirledikleri yeni araştırma konularının projelere dönüştürülmesi, oluşturulan çok disiplinli projelerdeki uzmanlık dalları arasındaki görev dağılımı ve paylaşımı vb. ilke ve esaslar bünyemize uyarlanarak araştırmalarında yeni açılımlar sağlanmalıdır.

Özetlenen tüm bu gelişmeler ışığında söz konusu ihtiyaçlar, öncelikler ve sorunlar sıralanırsa;

a- Alp-Himalaya dağ oluşum kuşağında yer alan ve oldukça karmaşık bir jeolojik yapıya sahip olan ülkemizde, henüz çözüme kavuşturulamamış jeolojik sorunların halledilmesi için bölge, kuşak veya havza bazındaki araştırmalara ara verilmeksizin devam edilmesi,

b- Her çeşit sedimanter, magmatik ve mefâ-morfik kayacın yüzeleendiği; zengin maden, mineral ve fosil yataklarının bulunduğu, Paleo ve Neotektonik döneme ait çeşitli yapısal olayların gözlenebildiği, değişik dönemlerde oluşan çeşitli havzaların gelişim süreçlerinin ve evrelerinin izlenebildiği, belli jeolojik dönemlerde çeşitli okyanusların açılıp kapandığının kabul edildiği ülkemiz, bu yönüyle bir doğa tarihi müzesi niteliğindedir. Jeolojik olaylardaki bu ayrıcalıklı durum, doğal olarak yer altı kaynaklarımızdaki çeşitlilik ve zenginliğe de yansımaktadır. Bu çeşitlilik yeterince araştırma konularına yansıtılırsa, proje üretmede hiç bir sıkıntının yaşanmaması gerekir. Bu avantaj iyi değerlendirilerek, elemanların ulusal ve uluslararası projeler hazırlamaları veya bu projelere katılmaları için teşvik edilmeleri,

c- Ülkemiz bilindiği gibi deprem, heyelan, sel vb. doğal afetler bakımından riskli bir coğrafyada yer almaktadır. Halihazırda yürütülen ve yakın bir gelecekte sonuçlandırılacak olan konu ile ilgili çalışmaların kapsamı geliştirilerek ve genişletilerek ileride yapılacak orta ve uzun vadeli plânlamalarla yeniden gündeme alınması ve bu konuda ileri ülkelerde yapılan araştırma düzeyinin yakalanması için çaba gösterilmesi,

d- Yaşadığımız bilgi çağında, ana bilim dallarında yeni uzmanlık alanları gelişmekte ve bilim dalları arasındaki sınırlar giderek keskinliğini kaybetmektedir. Bu gelişmelerin doğal sonucu olarak, çeşitli ana bilim dallarındaki uzmanlarca gerçekleştirilen çok disiplinli projelerle bilim dünyasında yeni ufukların açılımlına öncülük etmektedirler. Bu bağlamda, MTA'nın da bu gelişmeleri yakından izleyerek yerbilimleri konusunda ve maden aramamacılığında uzmanlıklar arası iş birliğine dayalı yeni projeler üretmesi,

e- Kuruluşumuzun Teknik Daireler arası ortak projeler üretme ve bunları sonuçlandırma konusunda pek başarılı olduğu söylenemez. Örneğin yer kabuğunun incelenmesi, yer altı jeolojisine yönelik ön kestirimlerde bulunulması, kalın alüvyon örtüsü altında saklı bulunan ana yapısal unsurların belirlenmesi, granitik sokulumların yer altındaki geometrilerinin saptanması ve elde edilecek yeni verilere dayanarak yer altı kaynaklarının araştırılması için Jeoloji ve Jeofizik dairelerinin

ortak projeler üretmesi ve bu projelere ilgili diğer teknik dairelerin doğrudan veya dolaylı olarak katılımının sağlanması gerekmektedir. Ancak teknik dairelerin bağımsız proje hazırlama alışkanlıkları, bu tür projelendirme girişimlerini sekteye uğratmaktadır. Bu nedenle çok disiplinli projelerin hazırlanıp başarılı bir şekilde sonuçlandırılması için, bu anlayışın zaman içinde değişmesi,

f- Jeolojik araştırmaların ayrılmaz bir parçası olan çeşitli laboratuvar teknik ve yöntemlerinin uygulanabilmesi ve analiz sonuçlarının güvenilir olabilmesi için laboratuvarlara gerekli teknik donanımın sağlanması, öncelikli konular arasında yer almaktadır.

3- Üniversitelerle iş birliği

Önceki bölümlerde vurgulandığı gibi, araştırmacı kurumların çalıştıkları konularda ihtiyaç duydukları uzman elemanların tümünü istihdam etmesi mümkün değildir. Bu nedenle dünyada olduğu gibi, ülkemizde de üniversiteler ve diğer kamu kurumları ile iş birliğine gidilerek ortak projeler üretilmeli, böylece uzman eleman potansiyeli ve laboratuvar imkânları ortaklaşa değerlendirilmelidir. Bu tür projelere katılım bireysel bazda da olabilir. Ancak her ne şekilde olursa olsun, bu tür çalışmalarda ilkeler ve kurallar, ileride herhangi bir tartışmaya meydan vermeyecek şekilde açık, anlaşılabilir ve bağlayıcı olmalı; yani daha açık bir ifadeyle rapor yazımından yayın esaslarına, eleman katılımından iş takvimine, sağlanacak parasal destekten çalışma sırasında gereksinim duyulacak teknik donanıma kadar her bir konunun en ince ayrıntısına kadar detaylandırılması gerekmektedir.

Böyle bir iş birliği sürecinde gündeme alınması gereken bir diğer önemli husus da projeye üniversitelerden katılacak öğretim elemanlarının veya araştırmacıların meslek içi eğitime destek vermeleridir. Projeye genel veya özel bir konuda destek verecek üniversite mensubu uzman elemanlar, gereğinde ilgili konuda proje elemanlarının bilgilerini tazelemeleri, yeni bilimsel gelişmelerden haberdar edilmeleri, yeni teknik ve yöntemleri uygulayabilmeleri amacıyla seminerler düzenlemeleri, hatta bu tür faaliyetler daha da geliştirilerek, proje elemanlarının master veya

doktora yapmaları için olanaklar yaratılmalıdır. Bu şekilde Kuruluşumuzun, ileriye dönük uzman eleman ihtiyacı kısmen de olsa giderilebilir.

4- Meslek içi eğitim sorunu

Bir ülkenin kalkınmışlık kriterlerinin başında eğitim düzeyi ve iyi eğitilmiş insan gücü gelmektedir. Dünyada en iyi ve kaliteli verimi alabilmek için, çeşitli sektörler bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izleyen, kendini sürekli yenileyen, bilgi birikimi ve deneyimi üstün elemanlar istihdam etme gayretindedirler. Bu sektörler gereksinim duydukları uzman personeli istedikleri an bulamadıklarından, özellikle orta ve uzun vadeli plânlamalarında yetişmiş insan gücünü göz önünde bulundurlar. Bu nedenle çeşitli plânlamalarda ve bu plânlamalara bağlı projelendirme ve girişim faaliyetlerinde, plânlamacılar ve girişimciler meslek içi eğitime oldukça önem verirler ve bütçelerinden bu kaleme olanakları çerçevesinde belirli bir kaynak ayırırlar.

Ülkemizdeki üniversitelerde lisans eğitimi döneminde, öğrencilere öncelikle meslekleriyle ilgili çoğunlukla ezber dayalı genel ve temel bilgiler verilmektedir. Eğitim programlarına konulan uygulama amaçlı seminer, dönem ödevi, bitirme projesi vb. etkinlikler ise çoğunlukla önceki çalışmalarından işin amacı ve mantığı anlaşılmeden aynen alınmakta, açıkça belirtmek gerekirse iyi niyetle hazırlanan bu programlar hedefine ulaşmamaktadır. Bu nedenle lisans eğitimi izleyen meslek yaşamında, yani edinilen teorik bilgilerin pratiğe dönüştürülmesi aşamasında, yeni mezunların zorluklarla karşılaşması olağandır. Lisans eğitimi sürecinde edinilen teorik bilgilerin yetersizliği, öğrencilerin dersten geçer not alma ve mezun olma gayeleri, üniversitelerdeki çeşitli olanaksızlıklar, uygulamaya yer verilmeden ezber dayalı eğitim vb. nedenlerle diploma sahibi olan kişiler mesleğe atıldığında çaresizliğe düşmekte ve bu çaresizlik zaman içinde ilgisizliğe veya bıkkınlığa dönüşebilmektedir. Bu koşullarda eğitim görerek mesleğe atılan genç elemanlar geçmişteki olumsuzluklara takılmadan, yeni bilgilere ulaşarak kendilerini geliştirmeli ve bilgi birikimine sahip deneyimli kişilerle bağ kurmalı, usta-çırak ilişkisi de denilen bu sürece bağlı olarak ilgi duyduğu her hangi bir

alandaki zaman kaybetmeden uzmanlaşmayı hedeflemelidirler. Üniversitelerde uzmanlaşma master, doktora vb. akademik araştırmalarla, kurumlarda ise meslek içi eğitimlerle sürdürülmektedir. Bazı durumlarda, bu her iki eğitim süreci iç içe, başka bir deyişle karşılıklı iş birliği ve dayanışma şeklinde devam etmektedir.

Kuruluş amaçlarından biri madencilik sektörüne eleman yetiştirmek olan MTA, geçmişte bu görevini hakkıyla yerine getirmiş, özellikle usta - çırak ilişkisine dayalı meslek içi eğitim sistemini başarılı bir şekilde uygulamıştır. Son yıllarda yeni işe başlayan elemanlara ve hatta stajyerlere uyguladığı eğitim programları, MTA'nın bu anlayıştan vazgeçmediğinin en önemli göstergesidir.

Meslek içi eğitim derken, akla sadece mesleğe yeni başlayan elemanlar gelmemelidir. Bu süreç mesleğe atılma ile başlar; kişinin yeni bilgilere ulaşma, kendini sürekli geliştirme, yeni yöntem ve teknolojileri öğrenme ve uygulama isteği ve arzusu devam ettikçe sürer. Yarışa dayalı bu süreç yılmınlığı, küskünlüğü, boş vermişliği, hatta doyuma ulaşılmışlığı asla kaldıramaz. İnsana yönelik yapılacak yatırımın ön plâna çıktığı bu süreç, büyük bir proje olarak da değerlendirilebilir. Nasıl ki bir proje gündeme geldiğinde; öncelikle yapılacak işin kapsamı, süresi, parasal boyutu, çalışacak elemanların nitelikleri, laboratuvar olanakları, varılması hedeflenen sonuçlar ve beklentiler en ince ayrıntısına kadar ele alınıyorsa; meslek yaşamı boyunca sürdürülecek meslek içi eğitim programlarının da detayları aynı şekilde araştırılmalı ve sonuçları titiz bir şekilde izlenmelidir. Eğitim programları aynı zamanda eleman planlanması ile birlikte ele alınmalı, bir dalda çok sayıda uzman yerine, her dalda en az bir uzman eleman yetiştirilmesi esası üzerinde durulmalıdır.

Sürekli gelişim gösteren yerbilimlerinde, yeni bilgi ve teknolojik gelişmeleri günü gününe izlemek için meslek içi eğitimin süreklilik arz etmesi gerekir. Meslek içi eğitim sürecinin başarıya ulaşabilmesi için ise akla gelen başlıca sorular; eğitimin kimlere, nasıl, ne şekilde, ne kadar sürede ve kimler tarafından verilebileceğidir. Eğitimin kimlere verileceği sorusuyla konuya yaklaşırsa, ilk sırayı öncelikle yeni işe başlayan elemanlar

almaktadır. Bu sorunun temelinde belki de ülkemizde uygulanan eğitim sistemindeki aksaklıklar yatmaktadır. İlköğretimden lisans eğitiminin sonuna kadar geçen eğitim ve öğretim sürecinde, genellikle kalıplaşmış belli bilgiler gözleme, deneye, sorgulamaya değil ezbere dayanan; konunun öğrenilmesi yerine sınıfı geçme veya dersten geçer not alma amacı ön plâna çıkan, 'Niçin' li sorular yerine 'Nasıl' lı sorular sorabilen, mesleğini sevmeyen, çok sayıda yayın yerine birkaç makaleden elde ettiği bilgilerle yetinen nesillerin yetişmesi vb. olumsuzluklar söz konusu eğitim anlayışının doğal sonucudur. Halihazırda eğitim vermekte olan 28 Jeoloji Mühendisliği Bölümünde hiçbir bilimsel araştırmaya dayanmadan rastgele yerleştirilen gençler, 4 yıllık lisans eğitiminin ardından işsizliğe mezun edilmektedir. Nasıl olsa mezun olunca iş bulamayacağım ümitsizliğiyle eğitimini sürdüren gençlerin çoğunluğu, mesleğini hakkıyla öğrenme gayretini de göstermemektedir. Diploma sahibi olan bu gençlerden mesleki bilgilerinden çok, genel kültüre dayanan sınavlarda başarı gösteren şanslı bir azınlık belli kamu kurumlarına girdiklerinde, belki de esas sorun tüm çıplaklığıyla o zaman açığa çıkmaktadır. Yapılan anketlerde veya ikili görüşmelerde;

a- Jeoloji Mühendisliği bölümlerinin 6.ıncı veya daha sonraki sıralarda tercih edildiği,

b- Ders programları, laboratuvar ve kütüphane olanakları, öğretim elemanı kadroları ve diğer sosyal olanaklar bakımından bölümler arası önemli farklılıkların ve eşitsizliklerin olduğu,

c- Bazı elemanların öğrencilik döneminde sözde staj yaptığı,

d- Seminer, araştırma projesi, bitirme projesi vb. öğrenciyi mesleğe hazırlamayı hedefleyen programların amacından uzaklaştığı, verilen ödevlerin konuyla ilgili daha önce ki araştırmalardan aynen kopya edildiği, dolayısı ile amaçlanan araştırma yapma ve araştırma sonuçlarının rapora dönüştürme özelliklerinin geliştirilemediği,

e- Sınırlı sayıdaki üniversitelerin dışında, uygulamaya dönük programlara yer verilmediği ve saha jeolojisi uygulamalarının yapılamadığı,

f- Tanınması zorunlu olan bazı kayaçların, minerallerin ve fosillerin tanınmadığı,

g- Teorik bilgilerle kısmen donanmış olmalarına karşın, bu bilgilerin uygulamaya dönüştürülerek gözlem yapma, sorgulama ve raporlama teknik ve yöntemlerinin tam olarak kavranılmadığı,

ı- Dersi geçip kurtulayım anlayışıyla alınan ve ezbere dayanan bilgilerin uygulamaya konulmadığı için zamanla unutulduğu,

j- Kullanılan mesleki terminolojide bölümler arası birlikteliğin sağlanamadığı,

k- Önceki çalışmalarda varılan sonuçların tartışmaya açık olabileceğinin, yeni bulgu ve bilgilerle bu sonuçların gerektiğinde değişebileceğinin ve bilimsel sonuçların uzun soluklu çalışmaların ürünü olduğunun tam kavranılmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu genel sonuçlar ilk başta düşündürücü olabilir. Ancak "problemin iyi anlaşılması, çözümün yansı olduğu" özdeyişinden hareketle yukarıda etraflıca vurgulandığı gibi, meslek içi eğitimin aksatılmadan sabırlı ve sürekli sürdürülmesi zorunlu görülmektedir. Kurumumuzda işe yeni başlayan elemanların bir kısmı 2- 3 yıl veya daha önce mezun olduklarından ve meslekle ilgili konularda çalışmadıklarından, lisans eğitimi süresince verilen bilgileri geçen bu zaman içerisinde kısmen unutmaları olağan karşılanmalıdır. Bir yandan unutulmuş bilgileri yeniden hatırlamaları, diğer yandan yeni bilgilere ulaşmaları için seminerler düzenlenmelidir. Düzenlenecek olan bu seminerler, kurum bünyesinden ve üniversitelerden belirlenecek uzmanlar tarafından verilebileceği gibi, uzman kişilerin yönlendirmesiyle bizzat yeni elemanlar tarafından da hazırlanabilir. Söz konusu yeni elemanların daire ayrımı yapılmaksızın genel jeoloji başta olmak üzere stratigrafi, sedimantoloji, yapısal jeoloji, petrografi, mineraloji, magmatizma, metamorfizma, maden yatakları vb. ana konulardan birini veya birkaçını bilmek ve bu konularda bilgilerini tazelemek zorundadırlar. Bu eğitim anlayışı bir proje kapsamında arazi çalışmaları yapılırken, yörenin jeolojik özellikleri ve imkânları değerlendirilerek de sürdürülebilir.

Örneğin, Büyük Menderes Grabeni'nde yapılmakta olan jeotermal enerji etüt ve aramalarında görevlendirilen bir eleman, bir yandan hidrojeoloji ve jeotermal enerji konusunda bilgi sahibi olurken, diğer yandan gerilmeli tektonik rejimiyle gelişen yapılar ile bölgede tipik olarak gözlenen bindirmeli yapılar ve metamorfik kayalar hakkında inceleme ve araştırma yapması için yönlendirilebilir. Bir diğer örnekle konuya açıklık getirilirse, yeni elemanların herhangi bir Tersiyer havzasındaki kömür aramalarına yönelik sondaj çalışmalarında görevlendirildiğini farz edelim; o elemanlar bir yandan kömür jeolojisi, sondaj tekniği ve yöntemleri konusunda bilgilenirken, diğer yandan söz konusu havzada stratigrafik, sedimantolojik çalışmalar ve eksik haritalanmış alanlarda 1/25.000 ölçekli detay jeolojik harita yapabilirler; hatta çeşitli lokalitelerde ölçülü stratigrafik kesitler de alabilirler. Bu şekilde elemanların dar bir konuya hapsedilmeksizin değişik alanlarda çalışma yapması özendirilebilir ve bu uzmanlık alanlarında seminerlere katılmaları veya seminer hazırlamaları için yönlendirilebilirler. Dolayısıyla verilen görevi yerine getirirken, çalışılan alanın veya bölgenin jeolojik özelliklerine yönelik çeşitli konularda yeni bilgilere ulaşarak kendilerini geliştirebilirler.

Jeoloji konusundaki yayınların çoğunlukla İngilizce olması ve meslek içi eğitimin uygulanacağı elemanların çoğunun lisan sorununun bulunması önemli bir engel olarak görülmektedir. Geçmiş yıllarda lisan eğitimine önem veren Kuruluşumuz, kurslara katılmak isteyen elemanları özendirmiş, belli koşullarda kurs ücreti ve izin sorunlarını çözümlenmiştir. Aynı destek bugün de sağlanırsa, lisan sorunu kısmen veya tamamen çözümlenebilir ve ileriye dönük kalifiye elemanların yetişmesi için ortam hazırlanabilir.

Bir diğer önemli konu ise Kuruluşumuzun gereksinim duyduğu uzmanlık konularında genç elemanların master yapması için özendirilmesidir. Bilindiği gibi master yapabilmek için Ankara'daki üniversitelerin Jeoloji Mühendisliği bölümlerinde belli bir İngilizce puanı alma zorunluğu olmasına karşın, bazı taşra üniversitelerinde böyle bir zorunluluk yoktur. Yeterli İngilizcesi olmayan elemanların lisan sorununu çözdükten sonra mastera başlaması zaman kaybına neden ola-

cağından, bu durumda olanların lisanı zorunlu tutmayan üniversitelere yönlendirilmesi ve bu şekilde zaman kaybının önüne geçilmesi düşünülebilir. Eğitim seferberliği olarak da nitelendirilebilecek böyle bir projenin uygulamaya konulabilmesi için, zorunlu lisans üstü dersleri alacak elemanların, izin sorunlarının çözümlenmesi gerekecektir. Bu konuda istekli üniversitelerle veya öğretim üyeleriyle iş birliği yapma yolları aranabilir. Dolayısıyla bu süreç, sadece masterle sınırlı kalmayıp doktora çalışmasıyla sürdürülerek Kuruluşumuzun ileriye dönük uzman eleman sorunu kısmen halledilebilir.

5- Yayın faaliyetleri

Ülkemizde yerbilimlerinin tanıtımına, önemi-ne, gelişmesine ve bugünkü düzeye gelmesine öncülük eden MTA, aynı zamanda yayına yönelik ilk çalışmaları başlatmış ve ulaştığı bilimsel sonuçlar, raporlara ve yayınlara dönüştürmüştür. 1936 yılından beri yayın hayatını sürdüren MTA Dergisi, ülkemizde yerbilimleri ile ilgili ilk süreli yayındır. Bunun dışında çeşitli seriler adı altında ve bir kısmı meslek içi eğitim amaçlı olan çok sayıda esere imza atmış, değişik amaç ve ölçekte jeoloji haritaları üretmiş, özetle yayın konusunda kendisini kanıtlamıştır. 11.000'e ulaşan bilimsel ve teknik raporla zengin bir arşive sahip olan Kuruluşumuz sadece ülkemizde değil, dünya genelinde de ayrı bir öneme sahiptir. Gerek üniversitelere ve gerekse çeşitli kurumlara açık olan arşivimiz, yerbilimleri ile ilgili çeşitli araştırmalarda başvurulan ve yararlanılan en önemli arşivlerden biridir. Çeşitli raporların ekinde sunulan haritalar ile onbinlerce örneğin petrografik, petrolojik, mineralojik, kimyasal ve paleontolojik vb. tanım ve analiz raporlarının önemli bir kısmı, bilimsel olduğu kadar tarihsel bir öneme de sahiptir. Bu raporlardan az oranda üretilen yayınlar gerek ulusal ve gerekse uluslararası çeşitli dergilerde yayımlanmıştır. Yaptıkları yayınlarla ülke sıralamasındaki yerlerini belirlemeye çalışan üniversiteler, bu değerlendirmelerinde yerbilimlerine bu denli katkıda bulunan MTA'nın ihmal edilmesi düşündürücüdür. Bir diğer önemli sorun da MTA Derleme arşivindeki raporlara kolaylıkla ulaşılmasına ve bu raporlardaki bilgilerin hiç bir müdahale olmaksızın alınmasına karşın, özgün bilgiler içeren bazı raporların inandırıcılığı tartışmalı neden

lerle referans olarak gösterilmemesidir. Giderek artan ve bilim ettiği ile bağdaşmayan bu tür davranışların önüne geçilmesi için, gerekli önlemlerin alınması ve MTA çalışanlarının MTA Dergisinin yanında, yurt dışında da yayın yapmalarının özendirilmesi gerekmektedir.

Sorunlardan bir diğeri ise, MTA Derleme arşivine giren raporların 1992 yılından beri sıkı bir inceleme ve denetimden geçirilmemesidir. Önceki yıllarda inceleme ve denetim görevi Fen Kurulu tarafından yapılmaktaydı. Ancak, 1992 yılında bu kurul lağvedilmiş ve kurulun görevi raporun yazıldığı ilgili teknik dairelere bırakılmıştır. Bilindiği gibi son olarak 1975 yılında, her teknik dairenin çalışma amaçlarına uygun rapor yazım kuralları ve standartları yeniden belirlenmiş ve MTA genelinde bir birlikteliğe gidilmiş, bu şekilde raporda bulunması zorunlu ana bölümler ile uyulması gerekli yazım kuralları en ince ayrıntısına kadar anlatılmıştı. Ancak Fen Kurulunun sona erdirilmesiyle mevcut rapor yazım kuralları ve standartları zamanla ihmal edilmiş, dolayısıyla derlemeye giren raporlarda mantıksal yanlışlıklara, çelişkili bilgilere, ifade bozukluklarına, yazım ve çizim hatalarına sıkça rastlanılır olmuştur. MTA'nın itibarını ve güvenilirliğini sarsan tüm bu olumsuzlukların giderilmesi için, Fen Kurulunun yetkilerle donatılarak yeniden oluşturulmasında yarar görülmektedir.

6- Elemanların motivasyonu

Bilindiği gibi yönetim biliminde, iş yeri huzurunun sağlanması ve istenilen verimin alınabilmesi için elemanların motivasyonunun sağlanması esastır. MTA'nın ana faaliyetlerinin arazi çalışmalarına dayandığı gerçeğinden hareketle konuya yaklaşılsa, kesintili olsa bile, ortalama olarak yılın 5-6 ayını evinden uzak kalıp, düzensiz bir yaşam sürdüren arazi elemanlarının yaşadıkları zorlukları anlayabilmenin tek yolu, onlarla aynı ortamı birlikte paylaşmakla mümkün olabilir. Zor doğa koşullarında çalışırken, istenmeyen her türlü sürprizle karşılaşmaları mümkündür. Uzun mesafelerde yürüme, yorulma ve aç-susuz kalma bir yana; sakatlanma, trafik kazası, her türlü hayvandan zarar görme, defineci veya eşkiya zannedilerek hedef gösterilme vb. gibi riskler altında çalışan arazi elemanlarının maddi ve manevi yönden arzulanan düzeyde motive edildiği

söylenemez. MTA'nın ülke ekonomisine kazandırdığı her değerinde bu insanların emeği, alın teri, takdiri mümkün olmayan özverisi yatmaktadır. Türkiye'de uygulanan ücret politikaları gözler önüne serildiğinde, MTA'nının ne derece haksızlığa uğradığı kolaylıkla anlaşılabilir. Ancak mesleğini severek yapan, araştırmacılık zevkini tadan ve keşifleriyle mutlu olabilen arazi çalışanları, çoğu kez bu haksızlıkları pek düşünmez görünseler de, bunun ezikliğini hep yaşarlar.

Motivasyonsuzluğun bir diğer önemli nedeni, var olan çeşitli olanakların dağıtımında veya paylaşımında liyakatin gözetilmemesi veya elemanlar arasında farkedilebilir ayrımların yapılmasıdır. Bilimsel araştırmaların da gösterdiği gibi gerçekçi nedenlere dayanmayan ayrımlar, elemanlar arasında çekişmelere neden olabilmekte, zamanla bu çekişmeler projelere veya yapılmakta olan ortak çalışmalara yansıtılabilmektedir. Özellikle ülkemizde eşit işe ödenen farklı ücretler veya terfilerdeki eşitsizlikler haksızlığa uğrayan elemanlarda gerilim yaratabilmekte, küskünlüklere neden olabilmekte ve verimi düşürebilmektedir. Elemanların bu tür duygulara kapılıp motivasyonlarının dolayısıyla iş ortamındaki konsantrasyonlarının bozulmaması için, dertleri ve sıkıntıları dinlenmeli, zaman zaman odalarında ziyaret edilmeleri ve yapılacak toplantılarla yıllık programlar hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Bilindiği gibi yüksek moral ile çalışan elemanlardan alınacak verimin niteliksel ve niceliksel olarak artabileceği bilimsel araştırmalarla da kanıtlanmıştır. Nitekim, yaklaşık son 25 yıldan beri zaman zaman yaşanan bu ve benzeri olumsuzluklar sonucu, çok sayıda uzman eleman başka kurumlara geçmiş veya emekliliği tercih etmiştir. Bugün yaşanmakta olan uzman eleman sıkıntısının ana nedeni, boşalan bu uzmanlık alanlarında yeni elemanların yetiştirilememesidir.

Bilimsel gerekçeler ve uzun yıllara dayanan deneyimim ışığında kaleme aldığım bu yazıda, sadece geçmiş ile gururlanan değil, geleceğe yönelik uzun vadeli plânlamalarıyla da öğrenmeyi hakeden MTA'nın, 70 yıllık misyonundan esinlenip, 1983 yılında elinden alınan "Enstitü" kimliğinin yeniden iade edilmesi ve yeni araştırma yöntemleri geliştirerek nice 70 yıllık vizyonlar hedeflemesi arzulanmaktadır.

Saygılarımla.